

БЕКІТЕМІН

Қазтұтынуодағы Қарағанды
университетінің ректоры
Э.Б.Д. профессор

Е.Б. Аймағамбетов

2025 ж.

Әлеуметтік зерттеудің эмпирикалық-талдамалық есебі: «Өндірістік тәжірибені ұйымдастыру және өту сапасына студенттердің қанағаттануы»

Дәрістер мен семинарларда алынған білімді практикалық тұрғыдан бекіту студенттердің болашақ маман ретінде дайындалуының маңызды шарты болып табылады. Өндірістік тәжірибелер студенттердің теориялық білімін бекітудің негізгі құралы болып табылады. Тәжірибе түрлері студенттердің оқу бағдарламасымен және оларды жүзеге асыру ережелерімен анықталады. Әрбір тәжірибенің өзіндік ерекшеліктері бар, және университет басшылығы мен оның оқытушыларының міндеті - осы сипаттамаларды ескере отырып, тәжірибенің қажетті сапасын қамтамасыз ету.

Студенттердің өндірістік тәжірибені ұйымдастыру және жүзеге асыру сапасына қанағаттанушылығын зерттеу үшін Қарағанды университетінің Стратегиялық даму департаменті 150 студенттің қатысуымен сауалнама жүргізді.

Өндірістік тәжірибенің сәтті және тиімді жүзеге асыруды қамтамасыз ету үшін университет басшылығы мен кафедра тағылымдама жетекшілері кең көлемді ұйымдастыру жұмыстарын жүргізеді. Қарағанды аймағындағы жетекші кәсіпорындармен ұзақ мерзімді ынтымақтастық туралы келісімдер жасалады, сондай-ақ тәжірибе туралы келісімдерге қол қойылады.

Тәжірибе үшін негізгі талап - тәжірибеге таңдалған кәсіпорын студенттің мамандануына сәйкес келуі. Тәжірибелік оқу базалары мен студент-интерндердің мамандық бейіні арасындағы сәйкестікті зерттеу барысында студенттердің көпшілігі (99%) «иә» және тек 1%-ы «жоқ» деп жауап бергені анықталды.

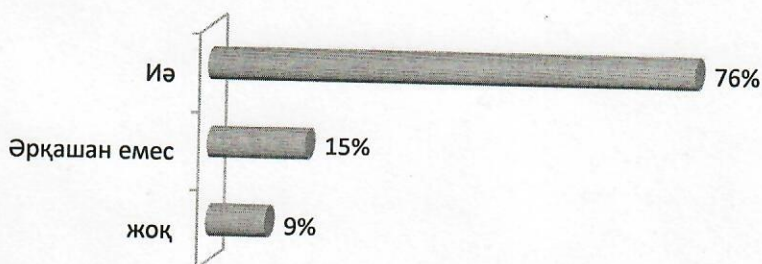
Тәжірибені ұйымдастыру оның сапасын қамтамасыз етудің кілті болып табылады. Жақсы ұйымдастырылған тәжірибенің ең маңызды элементтерінің бірі - тәжірибе орталықтарының білікті мамандарының тәжірибеден өтушілерге көрсететін көмегі. «Тәжірибе орталығының білікті мамандары сізге көмек көрсетті ме?» деген сұраққа берілген жауаптар респонденттердің көпшілігі көрсетілген көмекке қанағаттанғанын көрсетеді: 85,5% «иә», 10,7% «әрқашан емес» және 3,8% «жоқ» деп жауап берді.

1-сурет: «Сіз тәжірибе базасынан білікті мамандардан көмек алдыңыз ба?»

Тәжірибе бағдарламасын сәтті аяқтау үшін зертханаларға, шеберханаларға, кітапханаға, техникалық және басқа да құжаттарға қол жеткізу - жоғары сапалы тәжірибеден өтудің ең маңызды шарттарының бірі.

Студенттеріміздің тәжірибе кезінде осы артықшылықтардың барлығын пайдалану мүмкіндігі туралы сұрағанда, респонденттердің 75,6%-ы мұндай мүмкіндікке ие болғанын, 15,3%-ы әрқашан қолжетімді бола бермейтінін, ал 9,2%-ы шеберханалар мен зертханаларға қол жеткізе алмайтынын айтты.

2-сурет: «Сізде тәжірибе кезінде кітапхана қорларын, шеберханаларын, зертханаларын және т.б. пайдалануға мүмкіндік болды ма?»

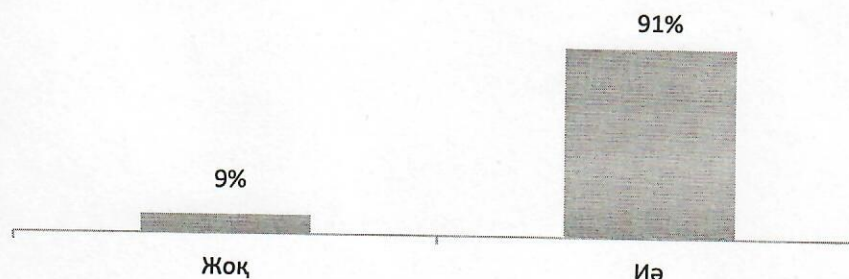
Теориялық білімді практикалық жаттығулар арқылы бекіту маңызды болғанымен, университет студенттер үшін қауіпсіз жұмыс жағдайларын қамтамасыз етуге басымдық береді. Студенттердің көпшілігі тәжірибе кезінде қауіпсіз жұмыс жағдайлары туралы сұраққа оң жауап берді. 93,9%-ы тәжірибе кезіндегі жұмыс жағдайлары қауіпсіз деп санады, ал тек 6,1%-ы қауіпсіздік жағдайларына наразы болды. Осы жауаптарға сүйене отырып, біздің студенттеріміз тәжірибе кезінде қауіпсіз ортада болды деген қорытынды жасауға болады.

Тәжірибеден өту – өзара байланысты және тұтас процесс. Тек қажетті өзара байланыстылық пен тұтастық деңгейін қамтамасыз ету арқылы ғана тәжірибе кезінде кездесетін қиындықтарды жан-жақты шешуге болады. Бұл мәселе бойынша студенттердің пікірін анықтау үшін олардан: «Біздің студентміз осы мекемеде тәжірибе бағдарламасында көрсетілген барлық оқу мақсаттарын жан-жақты шешуге мүмкіндік алды ма?» деп сұралды. Бұл сұраққа жауаптар толығымен оң болды, себебі барлық респонденттер өндірістік мәселелерді кешенді түрде шешуге мүмкіндігі бар деп сенді.

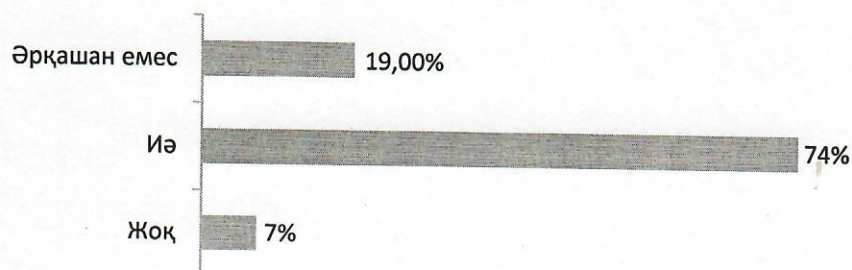
3-сурет: «Біздің студентміз осы мекемеде тәжірибе бағдарламасында көрсетілген барлық оқу мақсаттарын жан-жақты шешуге мүмкіндік алды ма?»

Тиісті материалдық-техникалық қамтамасыздықсыз жоғары сапалы тәжірибені қамтамасыз ету мүмкін емес. Респонденттердің «Сіз тәжірибе мекемесіндегі материалдық-техникалық қолдауға қанағаттандыңыз ба?» деген сұраққа берген жауаптарына сәйкес, басым көпшілігі (90,8%) «иә» деп жауап берді, ал аз бөлігі (9,2%) наразы болды.

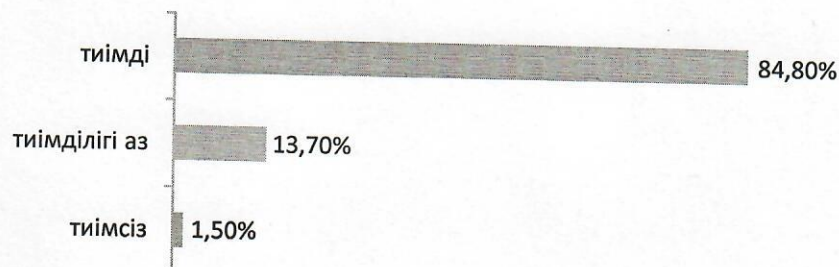
4-сурет: «Сіз тәжірибе мекемесіндегі материалдық-техникалық қолдауға қанағаттандыңыз ба?»

Өндірістік тәжірибе студенттерге университетте алған теориялық білімдерін мамандықтары бойынша практикалық қиындықтармен салыстыруға мүмкіндік береді. Сондықтан респонденттерден біздің университетте алған теориялық білімдерінің жеткіліктілігі туралы сұрақ қойылды. Респонденттердің 74% «иә» деп жауап берсе, 6,9%-ы «жоқ» деп жауап берді, бұл оларға тәжірибе кезінде теориялық білімнің мүлдем қажет емес екенін білдіреді.

5-сурет «Сіздің теориялық білім деңгейіңіз тәжірибеден өту үшін жеткілікті болды ма?»

Жоғары сапалы өндірістік тәжірибені өткізу үшін оны жақсы ұйымдастыру керек. Келесі сұрақ респонденттерге: «Тәжірибе қаншалықты тиімді ұйымдастырылды?» деген сұрақ қойылды. Сауалнамаға қатысқандардың 84,8%-ы тәжірибенің тиімді ұйымдастырылғанын растады, 13,7%-ы оны тиімділігі аз деп, ал 1,5%-ы тиімсіз деп санады.

6-сурет «Тәжірибе қаншалықты тиімді ұйымдастырылды?»

«Тиімділігі аз» және «тиімсіз» деген теріс жауаптардың себептерін жақсырақ түсіну үшін респонденттердің 15,2%-ынан, олардың пікірінше, бұл тәжірибенің неліктен жеткілікті түрде тиімді өткізілмегенін көрсету сұралды. Сауалнамаға қатысушылар өз көзқарастарына ең сәйкес келетін бес жауапты таңдай алды.

Төмендегі кестеде «тиімділігі аз» және «тиімсіз» деп жауап берген 10 адамның сауалнама нәтижелері көрсетілген.

№	Себептер	%
1.	Тәжірибенің нашар ұйымдастырылуы	60%
2.	Тәжірибе орталығының жетекшілерінің жұмыс жүктемесі	20%
3.	Студенттердің тәжірибеге қызығушылығының болмауы	50%
4.	Басқа себептер	60%

Өндірістік тәжірибені жүзеге асыру көбінесе осы процестің негізгі қатысушыларының қызметінің негізгі параметрлерін анықтайтын нормативтік және әдістемелік нұсқаулардың сапасына байланысты. Тәжірибені ұйымдастыру және өткізу бойынша мұндай нұсқаулар Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру мекемелерінің қызметінің үлгілік ережелеріне сәйкес әзірленген және бітіруші кафедрамен бекітілген. Біздің студенттеріміздің нұсқаулықтардың сапасына қанағаттануын зерттеу респонденттердің 89,3%-ы толығымен қанағаттанғанын, 9,2%-ы аздап қанағаттанғанын және 1,5%-ы қанағаттанбағанын көрсетті.

7-сурет «Сіз тәжірибе бағдарламасында қамтылған тәжірибені ұйымдастыру және өткізу бойынша әдістемелік нұсқаулардың сапасына қанағаттанасыз ба?»

Студенттердің әдістемелік нұсқаулықтардың сапасына қанағаттанбауына әкелген факторларды толығырақ анықтау үшін олардан қанағаттанбау себептерін анықтау сұралды. Наразылықтың келесі себептері статистикалық тұрғыдан ең маңызды болып шықты:

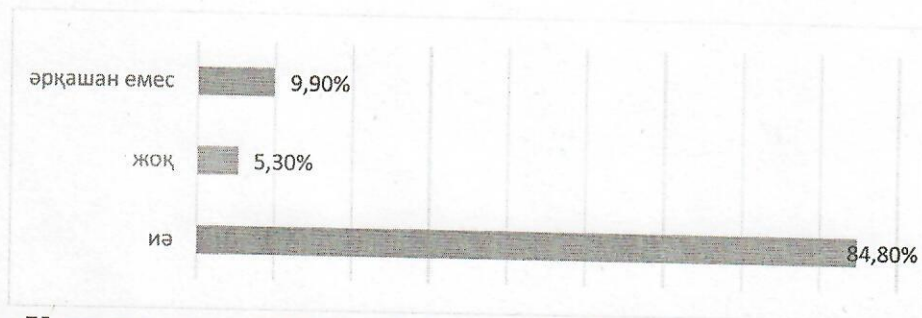
1) әдістемелік нұсқаулықтар түсініксіз.

Тәжірибе кезінде кәсіби қызметтің негіздерін меңгеру студенттердің болашақ мамандығын игеру бойынша жеке мақсаттарын түсінуімен байланысты болуы керек. Келесі сұрақ студенттердің тәжірибе алдында өздеріне қойған жеке мақсаттарын анықтауға бағытталған, бұл келесі нәтижелерді берді:

№	Тәжірибе алдында өзіңізге қандай мақсаттар қойдыңыз?	%
1.	Теориялық білімді іс жүзінде нығайту	44,5%
2.	Болашақта жұмысқа орналасу үшін тәжірибе орталықтарының басшыларымен жеке байланыс орнату	21,1%
3.	Практикалық дайындық деңгейін арттыру	34,4%
4.	Басқа жауап нұсқасы	0%

Респонденттердің жауаптары студенттердің көпшілігі теориялық білімдерін нығайтуға және жалпы практикалық дайындықтарын жақсартуға тырысып, тәжірибеден мақсатты түрде өтеді деген қорытындыға келді.

Тәжірибені сәтті өту үшін студенттердің университеттегі тәжірибе жетекшілерінен үнемі қолдау алуы өте маңызды. «Университет жетекшілеріңіз сізге тәжірибе кезінде маңызды көмек көрсетті ме?» деген сұраққа респонденттердің көпшілігі (84,7%) оң жауап берді, бұл олардың университет жетекшілері студенттеріне тәжірибе кезінде үнемі қолдау көрсететінін көрсетеді.

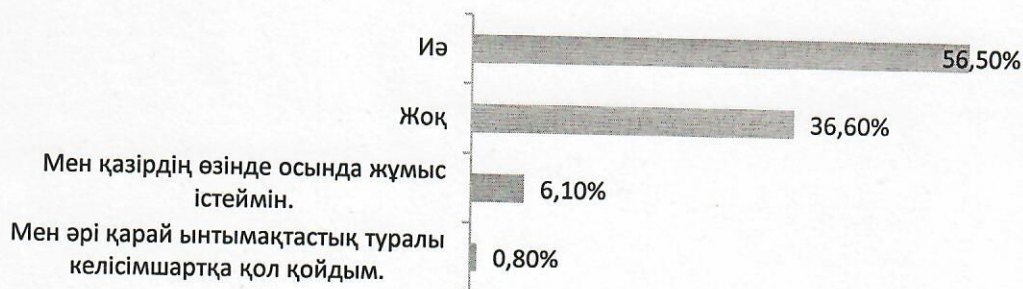

8-сурет: «Университет жетекшілері сізге тәжірибе кезінде нақты көмек көрсетті ме?»

Соған қарамастан, тәжірибе жетекшілері сауалнамаға қатысқан студенттердің 15,3%-ы неліктен университеттің тәжірибе жетекшілеріне көңілі толмағанын немесе тіпті қолдау алмағанын талдауы керек.

Қазтұтынуодағы Қарағанды университетінің негізгі ерекшеліктерінің бірі - түлектердің жұмысқа орналасу көрсеткішін жақсарту. Сондықтан университет бұл мәселеге үнемі назар аударады. Түлектердің жұмыспен қамтылуын жақсартуға көмектесетін бұл жүйелі жұмыстың маңызды аспектісі - өндірістік тәжірибені сәтті аяқтау. Бұл университет түлектерінің әлеуетті жұмыс берушілер үшін тартымдылығын арттыруға көмектеседі.

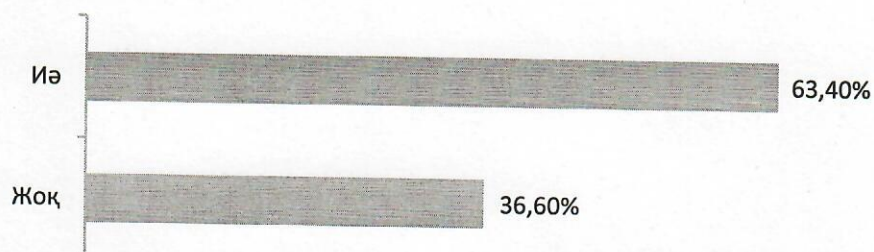
Өндірістік тәжірибелердің түлектердің жұмыспен қамтылуындағы рөлі респонденттердің «Болашақта осы компанияда мансабыңызды жалғастырғыңыз келе ме?» деген сұраққа берген жауаптарынан да көрінеді. Респонденттердің жауаптары біздің түлектердің көпшілігі (56,5%) тәжірибеден өткен ұйымдарда жұмыс тапқысы келетінін көрсетті. Бұл көрсеткіш біздің студенттердің тәжірибе кезінде күтілетін нәтижелерге қол жеткізгенін және кәсіпорындардағы жұмыс жағдайларына қанағаттанғанын көрсетеді.

9-сурет «Болашақта осы компанияда жұмысыңызды жалғастырғыңыз келе ме?»

«Болашақ мамандығыңыз туралы түсінік тәжірибеден кейін өзгерді ме?» деген сұраққа жауаптар мұқият талдауды қажет ететінін атап өткен жөн. Жауаптар респонденттердің 63,4%-ының болашақ мамандығы туралы түсініктері өзгергенін көрсетеді. Бұл өзгерістің себептерін анықтау олардың тәжірибеден бұрын, оқу кезінде болашақ мамандығы туралы неліктен әртүрлі түсініктері болғанын түсіну үшін өте маңызды.

Респонденттердің 36,6%-ының болашақ мамандығы туралы түсініктері тәжірибеден кейін өзгеріссіз қалды.

10-сурет: «Тәжірибеден кейін болашақ мамандығыңыз туралы түсінігіңіз өзгерді ме?»

Сауалнаманың соңғы сұрағында дәстүрлі түрде респонденттерден тәжірибені ұйымдастыру және өткізу бойынша ұсыныстарын, пікірлерін және тілектерін айту сұралды. Респонденттердің тоғыз пайызы бұл мәселеге қызығушылық танытып, келесі ұсыныстарды жасады (ұсыныстар маңыздылығы бойынша кему ретімен көрсетілген):

- 1) тәжірибе жетекшілерінің жауаптылығын арттыру;
- 2) құжаттарды дұрыс дайындау және тәжірибеге қатысты басқа да мәселелер бойынша ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын көбірек жүргізу;
- 3) университет тарапынан, әсіресе тәжірибеге жауапты оқытушылар тарапынан көбірек қолдау көрсету.

Студенттердің пікірлері:

- 1) Тәжірибе өтушілерді қажет ететін ұйымдарда өткізілуі керек;
- 2) Олар ақылы тәжірибеге жіберілуі керек;

Осы сын пікірлерден басқа, респонденттердің еркін пікірлеріне тәжірибенің жоғары сапалы ұйымдастырылғанын растайтын оң бағалар, сондай-ақ компанияда өздерін көрсету мүмкіндігі үшін алғыс білдіру, компаниядағы практикалық дайындығын жақсартуға көмектесу, практикалық дағдыларды игеру және теориялық білімді сәтті меңгеру, сондай-ақ командалық жұмыс тәжірибесін алу кірді.

Сауалнама нәтижелерін қорытындылай келе, респонденттердің жауаптары студенттердің басым көпшілігі тәжірибенің ұйымдастырылуы мен аяқталуына қанағаттанады деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді деп айтуға болады. Дегенмен, тәжірибені ұйымдастыруды жақсарту бойынша респонденттердің пікірлері мен ұсыныстарына назар аудару маңызды. Әрине, болашақ әжірибелерді ұйымдастыру кезінде бұларды ескеру қажет.

Негізгі тұжырымдама

1. Тәжірибелік оқу базалары мен студенттердің мамандық бейіні арасындағы сәйкестікті зерттеу барысында студенттердің басым көпшілігі (99%) «иә» деп жауап бергені және тек 1%-ы «жоқ» деп жауап бергені анықталды.
2. «Сіз тәжірибе базасынан білікті мамандардан көмек алдыңыз ба?» деген сұраққа жауаптар респонденттердің көпшілігі көрсетілген көмекке қанағаттанғанын көрсетеді – 85,5%-ы «иә» деп, ал 10,7%-ы «жоқ» деп жауап берді.
3. Студенттеріміздің тәжірибе орталығындағы барлық қажетті жеңілдіктерді пайдалану мүмкіндігі туралы сұраққа респонденттердің 75,6%-ы мұндай мүмкіндікке ие екенін, 15,3%-ы әрқашан қолжетімді бола бермейтінін, ал 9,2%-ы шеберханалар мен зертханаларға қолжетімділігі жоқ екенін айтты.
4. Тәжірибе қауіпсіздігіне қатысты респонденттердің 93,9%-ы тәжірибе кезінде жұмыс жағдайлары қауіпсіз деп санады, ал тек 6,1%-ы қауіпсіздік жағдайларына көңілі толмады. Жауаптарға сүйене отырып, біздің студенттеріміз тіжәрибе кезінде қауіпсіз ортаны бастан кешірді деген қорытынды жасауға болады.
5. «Тәжірибе барысында мекемеде қолдауға көңіліңіз толды ма?» деген сұраққа респонденттердің жауаптарына сәйкес, басым көпшілігі (90,8%) «иә» деп жауап берді, ал аз бөлігі (9,2%) көңілі толмады.
6. Алынған теориялық білімнің практикалық мәселелерді шешуге қаншалықты қатысы бар екендігі туралы сұраққа респонденттердің 74%-ы «иә» деп жауап берді, ал 6,9%-ы «жоқ» деп жауап берді.
7. Респонденттердің 84,8%-ы тәжірибе ұйымын тиімді деп санады, 13,7%-ы оны тиімсіз деп санады, ал 1,5%-ы ұйымның тиімсіз екенін атап өтті.
8. Сауалнама студенттердің көпшілігі әдістемелік нұсқаулардың сапасына қанағаттанғанын көрсетті: респонденттердің 89,3%-ы толығымен қанағаттанған, 9,2%-ы аздап қанағаттанған, ал 1,5%-ы қанағаттанбаған.
9. «Сіздің университет жетекшілеріңіз тәжірибе кезінде сізге нақты көмек көрсетті ме?» деген сұраққа респонденттердің көпшілігі (84,7%) оң жауап берді, бұл олардың университет жетекшілерінің студенттеріне тәжірибе кезінде үнемі қолдау көрсететінін көрсетеді.
- 10.10. Респонденттердің жауаптары біздің түлектеріміздің көпшілігі (56,5%) тағылымдамадан өткен ұйымдарда жұмыс тапқысы келетінін көрсетті. Бұл көрсеткіш біздің студент-тағылымдамадан өтушілеріміздің тағылымдамадан өту кезінде күтілетін нәтижелерге қол жеткізгенін және компаниялардағы жұмыс жағдайларына қанағаттанатынын көрсетеді.
11. «Тәжірибеден кейін болашақ мамандығыңыз туралы ойларыңыз өзгерді ме?» деген сұраққа жауаптар мұқият талдауды қажет ететінін атап өткен жөн. Жауаптар респонденттердің 63,4%-ының болашақ мамандықтары туралы ойлары өзгергенін көрсетеді.

12. Бұл өзгерістің себептерін түсіндіру олардың тәжірибеден бұрын, әлі оқып жүргенде болашақ мамандықтары туралы неліктен басқаша ойлары болғанын түсіну үшін өте маңызды. Студенттер жалпы алғанда тәжірибенің ұйымдастырылуы мен мазмұнына қанағаттанғанымен, келесі тілектерді білдірді:

- 1) құжаттарды дұрыс дайындау және тәжірибеге қатысты басқа да мәселелер бойынша ақпараттық және түсіндірме жұмыстарын көбірек жүргізу;
- 2) университет тарапынан, әсіресе тәжірибеге жауапты оқытушылар құрамы тарапынан көбірек қолдау көрсету.
- 3) тәжірибеден өтушілерге мұқтаж ұйымдарда өту;
- 4) студенттерді ақылы тәжірибеге жіберу.

Ұсыныстар

- 1) Тәжірибе нәтижесінде студенттердің болашақ мамандығы туралы түсініктерінің өзгеруінің себептерін талдау қажет.
- 2) Құжаттарды дұрыс дайындау бойынша ақпараттық және түсіндірме жұмыстарын көбірек жүргізу.

Әлеуметтанушы

Е.Ж.Есенгараев